

perquè «esta etimologia no es aplicable a *Reddis* (Reus), cuyo nombre jamás llevó [!] *h* entre *r* y *s*». Santa ingenuïtat de l'home de lleis, i d'arxius, que no s'entén sinó de lletres! És clar que és una objecció absolutament nul·la als ulls del filòleg i del lingüista, 5 per a qui és obvi que aqueixa *h* res no significa en fonètica ni en sons ni en llengua real.

En donar jo, en el citat article, l'etimologia del nom de *Rennes-le-Château* i alludir al Razès, i sospesant-ho pel que fa a l'etimologia de *Reus*, em reservava, 10 promentent estudiar de nou la de *Reus* en l'*Onomasticon Cataloniae*.

La reserva era sobretot del lingüista que es refia més de les formes modernes i de la història fonètica, que no dels documents que tenia a la mà en baix-llatí: constatava, però, que el *Rennes* llenguadocià havia de ser el mateix nom pre-romà que el de la ciutat francesa de *Rennes*, capital de l'alta Bretanya, que prolonga el nom de la ben coneguda tribu gàllica, els REDONES de Cèsar, els *Ῥήδωνες* de Ptolemeu etc., amb la normal síncope dels esdrúixols. Però no calia especular sobre si 20 *Rézes* podia sortir d'una evolució occitana *Rézens* > *Rezes*, puix que la forma radical del mateix nom, *Rézes* (*Rédas*, *Rédis*) està ja copiosament documentada des de tan antic, molt més que el *Regnis/Rennes* llenguadocià. REDONES era el nom de tribu, derivat, ja en gal, de l'arrel RED-, tal com els nombrosos noms tribals gàllics: SENONES > Sens, SANTONES > *Saintes*, LINGONES > *Langres*, TÜRONES > *Tours*.

Altrament l'etimologia cèltica de tot això és ben coneguda. El radical verbal RED-, representat ja en el verb irlandès mitjà *riad(a)im* 'jo vaig a cavall o en carro' (llatí *uehor*, alemany *fabren*, anglès *ride*), estretament emparentat amb l'irlandès *rēid* 'planus, facilis; planities' i llurs grups lèxics (Julius Pokorny, *Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch*, 2 volums, Berna 1948 i següents, pp. 861.2 i 861.26; Alfred Holder, *Altceltischer Sprachschatz*, 3 volums, Leipzig 1896-1913, II, pp. 1.102.43 i 47). Que formaren tants noms de lloc i apel·latius celto-llatins, com ara *Redidunum* de la Germània meridional (també en Ptolemeu, *Geografia* II, XI, 14) amb altres compostos, ja antics, a dotzenes: *Ande-redus*, *Epo-redo-rix*, *Cur-redia*.

I en l'article corresponent hem vist la gran probabilitat que d'EPO-REDA 'camí on es va a cavall' provinguí tot un grup de noms de lloc antics del català oriental (comprentent-hi *Breda*, *Brea*, *Abrera*). De REDĀ mateix ja n'hi ha cites a grapats en llatí, però constant-hi com a terme dels celtes, que serví de base a un tipus de caruatge de camí (des de Lucili i Cèsar a sant Isidor: Holder, *op. cit.* II, pp. 1096-1102); però, ultra el carro, el mot designava un camí planer.

Més detalls en la meua ponència dels *Coloquios Prerromanos de Salamanca* (1974, p. 97), amb una etimologia toponímica àrtabro-gallega, la de *Becerrea*. D'aquí també VEREDA romanitzat (< cèltic U(P)OREDĀ) com a nom d'un camí habitual de missatgers (els *veders* dels corregiments catalans; el camí que seguien els PARAVEREDI > occità i català *palafre*, muntat pels 60

missatgers a cavall). Un altre nom occità homònim el trobem en un «batlliu» del Nord-Est del departament gascó del Gers, d'on avui *Larée*, prop de Condom, que ja llegeixo en un document de 1291, com «ballivas de *Reda*» (F. Michel i C. Brémont, *Rôles gascons*, París 1885-1896, III, p. 35).

Amb tot això no he volgut establir una etimologia ferma del nom de lloc català que ens ocupa; molt més ho és la de *Rezes* i *Razès* llenguadocians. Però també per a *Reus* he volgut fitar una àrea pre-romana dins la qual és ben raonable pensar en una etimologia del nostre. En l'aspecte fonètic, i en el material lèxic, en tot cas, tot això està en ordre: REDAS amb el seu locatiu REDIS, base fonètica perfecta del llenguadocià *Rezes* (d'on *Razès*, junt amb REDONES > *Rennes-le-Château*, i *Rennes* de Bretanya) el mateix locatiu REDIS > català *Reus*, pre-català *Redis* (any 1117); àdhuc amb Ē, no hi hauria res a dir, puix que les dues quantitats conflueixen en ě en català oriental, i fins al curs de l'Ebre pel Priorat. I aquell *reusĕns* amb -s- sorda, que ens ha cridat l'atenció, qui sap si és resultat d'una síncope molt antiga en d's; tenint en compte que quan es tracta d'una -s- postvocalica, des de sempre, tals derivats apareixen sempre amb s sonora (com *anglesencs*, *penedesencs*, *cardosencs*, *vallesans* etc.).

Toposemàntica: si es tracta de grans camins, ja hem vist que la màxima *strata Francisca* tramuntava justament pel *gradus Redensis*, en direcció a la *civitas Carcasso*. *Reus* mateix ¿no es troba ben prop de la bifurcació entre la gran estrada romana *Tarraco-Ilerda* i les que menaven cap a *Dertosa* i Ebre amunt? REDIS 'en els camins'?

Allò que impedeix arribar a certituds etimològiques en noms així és la gran brevetat del monosíl·lab, que en fa un cos curt, esmunyedís, agreujada en el nostre cas per l'ígnot i llarg parèntesi dels segles documentalment muts, i els temps de les grans cavalades devastadores: dels pobles germànics, dels sarraïns i dels normands, en el *Conventus Tarraconensis*.

Puix que en el Llenguadoc anem més a la segura en l'etimologia cèltica — en el meu treball dels *Beiträge zur Namenforschung* demostro l'etimologia cèltica (parcial o totalment) de 101 noms de lloc del departament de l'Aude — lloc pinacular del celtisme occità (veg. allí p. 286—, també cal pendre, doncs, en consideració la possibilitat que el nom occità i el català no siguin, per dir-ho així, germans celtògens, sinó pare i fill.

¿Un nom trasplantat arran de la Conquesta? No perdem de vista aquell fort cavaller Robert, que fou erigit o tolerat com a *princeps Tarraconensis*: conegut com Robert d'Aguiló; llinatge de braus aventurers, que acabà malament, havent de fugir els seus fills després d'assassinar l'arquebisbe; no he pogut assegurar en l'article *Aguiló* de l'*Onomasticon Cataloniae*, en curs de publicació, que primer aqueix Robert fos senyor del castell d'Aguiló i dugués d'allí el seu nom; o que no fos un roter o *condottiere* occità immigrant (el nom *Robert* és més aviat transpirenaic); ell és el qui a Reus (o qui, combinant-se amb l'arquebisbe)